

Xalqımın dilində bir kəlam var: kiminin əvvəli, kiminin sonu. Mənim əvvəlim qəm, kədər, ələm olub. Nakam bir məhəbbət yaşamışam. Küləyin qısqanclığı ilə sevdiyimi sinəmdəki tikanımla məhv etmişəm. Külək çəkə bilmədi bizim bir-birimizə sevdəmizi. Çırpdı bülbülü tikanlarım üzərinə. Ölümünə fərman verdi. Bülbülümün al qanı göz yaşlarıma qarışdı. Mən bu rəngləri haradan almışam, bilirsen? O qarışımdan. Köksümdəki əlvan rənglərə bülbülümün də rəngləri qarışıb. Sevdiyimi köksümdə dəfn etmişəm. O vaxt, bu vaxt mən həm güləm, həm bülbüləm. Qarabağın həm ətri, həm nəğməsiyəm...

Qarabağın baş tacı Şuşanın çiçəyiəm. Bu dağların həm qızı, həm oğluyam. Şuşamın qırmızı köynəkli, yaşıl ətəklisiyəm. Qarabağın ağ at üstə mərdiyəm, igidiyəm. Həm ətriyəm bu yurdun, həm əreni. Nə dünyada oxşarım var, nə bənzərim. Nə də mənim taleyimi yaşayan biri.

Deyirdim bəs bülbülümle dərdim bitdi, nə etməli, qismət bu imiş. Köksümdəki bülbülümle yaşayaram bundan sonra. Bir ömrü, nə etməli, elə bu cür yaşayaram. Ta bilmədim nələr, nələr var qarşıda. Bilmədim ki, küləkdən də qısqancı var bu ellərin. Gözləri ac, qəlbi bomboş düşməni var Qarabağın. Bilməzdim ki, köksümdəki bülbül nədir, arxamdakı dağlar boyda irəlidi dərdim, sərim olacaqmış. Düz otuz il Qarabağa bahar fəslə gəlməyəcək, mənimse son baharın 90-larda qalacaqmış...

Baharsız xarıbülbul olarmı? Əsla olmaz. Nə baharsız, nə Qarabaqsız xarıbülbul olardı? Mənim torpaqdan başımı qaldıran bu ellərdəki insanların nəfəsiydi. Gözlərimin önündə ev-

ŞUŞA:

xarıbülbulün monoloqu

ləri gəlmişdi. Sərkərdəsi ata vəsiyyətini yerinə yetirmək üçün gələn oğul idi. Hər tərəfdə silah səsi qulaqları batırırdı. Batırdıqca oyanırdım. Bu səslər mənə xoş gəlirdi. Təşnəsilə yanıb kül olduğum doğma səslər buradakı ocaqları yandırmağa gəlmişdi. Yağları bu torpaqdan əbədiyyən qovmağa, bu əzəli yurdlara yeni həyat verməyə gəlmişdi.

Düz 44 gün bağrım üstədən nə ağırlıqda tanklar keçdi, dedim ki, bəs bülbülüm geri dönüb. Düz 44 gün su yerinə yenə qan içdim. Dedim ki, bəs bülbülümün qanı axır sinəmə. Yüzlərlə oğul can verdi torpaq üstə. Aldım qoynuma, ağı dedim, ağladım. Bir gözümde ələm, qəm, o birində vüsal vardı. Bilirdim ki, qan axmadan Qarabağın qara bəxtini ağ rəng süsləyə bilməzdi. Bu ədalətsiz dünyanın haqsızları Qarabağ üçün susacaqdı. Bilirdim ki, bu torpaqlar müharibə olmadan qayıtmayacaqdı.

Nə qanlar, qadalar gördüm 44 gündə. Şəhidimi, qazimi qucaqladım. Onlara qara sevdəmdən danışdım. Şəhidimə hələ neçə il əvvəl yarsız qaldığımı söyləməklə təsəlli oldum. Ana oldum, laylay çaldım hər mərdimə, igidimə:

Əzizinəm ər ölər,
İgid ölər, ər ölər.
Vətən, torpaq, el üçün
Yüzlər yox, minlər ölər.
Heyranam Qarabağa,
Qara yox, bəxti ağa.
Qurbanam igidimin
Yağiya çəkdiyi dağa.
Əzizinəm, ağılaram,
Mən sinəmi dağlaram.
Qarabağda qürurdan
Şalımı al bağlaram.

Yurd yerlərim bir-bir azad olduqca, dalğalanan bayrağımı da gördüm. 30 il həsrət qaldı-

lərindən qovuldular. Zorla, silahın burunda yurdlarını tərk etdilər. Gözlərimin qarşısında övladları şəhid oldu. 90-larda mən qan içdim su yerinə. Gözlərimin qarşısında minarətek evlər çökdü. Qapıların qıfılları könül evimi bağladı. Kimsəsiz həyət-bacalar, ot basmış yol, ciğirlər, hər Novruzda yol göz-ləyən qəbirilər ürəyimə dağ çəkdi. Hər kəs getdi, burada qalan bir torpaq, bir mən oldum.

Nə isə... Gün gəldi ki, baharım payız oldu. Ha istədim torpaqdan boylanmağa, gördüm bu ellərdə günəş yoxdur, boylana bilmədim, bir doğmanın nəfəsini duymadım, niyə boylanardım? Düz otuz il torpağın altını özümə məskən seçdim. Hərdən ayaq səslərini duyurdum. Bu səslər düşmənin ayaq səsiydi. Duyduqca daha dərinlərə kök atırdım. Onların nə üzünü görmək, nə səsinə duymaq istəyirdim.

Çəkilmişdim öz dünyama. O dünyada Qarabağlı günlərimlə baş-başaydım. Ömrümün baharı da vardı, qışı da vardı: baharda boylanardım günəşə sarı, doğma üzler görürdüm; doğma səslər eşidirdim, doğma ellər görürdüm, dərər məni, evlərində əzizlərdi, süfrələri, otaqları bəzəyirdim; gözəlliyimlə fəxr edər, hər dəfə mənədən danışanda həm kədərlənər, həm də qürurlanardım: bülbülümle, sevgimə sadıqlılıqla...

Bu dünyamda düz iyirmi səkkiz il yaşadım. Elə bil ki, heç mən adda bir gül yox imiş. Görünmədim yad gözlərə. Gözlərimi dikdim uzun-uzun yollara. Bir gün bu yollardan gələn

doğmam gəlmişdi...

Qarabağın qərinəlik sükutunu dağdan ordum gəlmişdi. Harayım 90-larda Qarabağın qarabəxtli günlərində şəhid olan ataların oğul-

tanış addımları duyacaqdım. Bu yollardan doğmalarımın səsləri eşidiləcəkdi. Onlar bu yurda qayıdacaqdılar. Mən o zaman bu torpaqdan onlara sarı boylanacaqdım... Çəkildim öz güşəmə, səssizcə, xəlveti. Görünmədin yad gözlərə ki, kökümü kəsərlər, mahnılarımız, musiqi alətlərimiz, xalçalarımız, mətbəximiz kimi məni də mənim-səyər, "xarıbülbul bizimdir",- deyərlər.

İllər ötdü. Nə yaxşı ki, dağlar, daşlar, dərələr bu yerlərdən günəşidə, baharı da qovmuşdu. Bu da bir təsəlli idi yaralı qəlbimə. Öz güşəmdə gözleməyə təsəllimdi. Gözləyirdim, ürəyimdə təşnəm ilə, yurddaşımın səsinə, nəfəsinə həsrət ilə göz-ləyirdim. Bilirdim ki, bir gün onlar gələcəklər, məni yenidən əzizləyəcəklər...

Dörd il əvvəl, payız lap yenice bu ellərin onsuz da payız ömrünə öz vaxtı ilə gəlmişdi. Cəmi 7 gündü gəlmişdi. 7 rəqəminin möcüzəsini eşitmişdim, görməmişdim. Payızın 7-ci günündə mən o doğma nəfəsləri hiss etdim. Bağrımdakı ayaq səsləri doğmaydı, çox doğma. 28 ildən sonra mən ana dilimdə sözlər duydum. Vətən, Torpaq, Bayraq sözlərini eşitdim. Dağlı bağrım torpağın altında dağa döndü. Qayıtmışdılar onlar, tam yəqin ki, qayıtmışlar... Payızım bir cə anda bahar gəldi. Gözlərimdə şimşək çaxdı, ələndi yağış gözümdən. Axı mənim

ğım o üç rəng-mavi, qırmızı, yaşıl gözlərimi oxşadı, bayrağım rəngindən rəng verdi mənə. İlhamlandım, torpaq altından boylandım. Gördüm ki, şəhidim payızımı bahar edib. Qarabağa al qanı ilə 30 ilin suyun verib. Şəhidlərim həyatını yerə verib, əbədiyyət məkanına-göylərə uçalıb. Qarabağın 30 illik payızını yaz edib. Kədərime başdan aşsa da, fərəhləndim. "Oğul torpaq üçün doğulur",- dedim. Qoy torpaqlar yağıda qalmasın, axı o namus, ardi, şə-rəfdi. Bu şə-rəfcün şəhid olmaq ölmək deyil, yaşamaqdır.

Payızım bahar gəldi. Dörd bir yanıma çiçəklədi. Qarabağın azad səsi nəğmə olub qu-lağım da çingildədi. Payızdaca çiçək açdım. 30 il sonra torpaqdan boy qaldırıb Qarabağa doğan günəşə baxdım. Minlərlə şəhidimin rəmzinə çevrildim. Ölkəm mənədən don biçib əyün-başını bəzədi. Sinə üstə gəzdirdilər məni, əzizləyib, oxşadılar. Adıma festival qurdular. 30 illik hicranıma vüsal çələngi taxdılar. Rəq ələdim festivalda doğma dildə mahnılarla, sevincim qalxdı dağlara, dumanı yardı, "Şuşa azaddır" hayırdı. Cıdır düzündə adım düşmədi dillərdən. Qürur duydum, fəxr etdim ki, bu millətə məxsusam...

İki il öncə məni deyib tək ölkəmdən yox, dünyadan da qonaqlar gəldi hüsnümə. Mən beynəlxalq bir festivalın adı oldum. Azad Şuşanın adını bütün dünyaya tanıtdım.

İndi hər kəs tez-tez məni görmək, hüsnümə tamaşa etməyə gəlir. Haqqımda rəvayətləri dinləməyə, öyrənməyə gəlirlər. Dörd ildir, sonsuz sevincim içindəyəm. Novraqımçün orduma, sərkərdəmə, şəhidimə, qazimə minnətdaram. Var olsun belə Vətən, var olsun müzəffər sərkərdə, əyilməz, qüdrətli əsgər. Qoy ətrim onların ömrünə hər zaman bahar tərəvəti çiləsin.

Həqiqətən də kiminin əvvəli, kiminin sonu. Nə xoşbəxt bir sonum varmı...

Mətanət Məmmədova